

ISSN 2245-3539

Orientering

Nr. 53 Sept.-Okt. 2019 – 25. årgang

- s. 1 UDFLUGT – med tilmelding
- s. 2 ”Arkivernes dag” 9.nov.
- s.2-4 Besøg fra USA
- s. 5 Undervisning af amerikanere
- s. 5 Toreby sogns landsbyer – i 1872
- s. 6-7 Indleverede dokumenter m.m. – og en gave med mystik.
- s. 7 Smeden i Grænge – en gammel artikel
- s. 8 Navne/adresser og telefonnr. HUSK tilmelding!

”Kør selv – kør med!”

UDFLUGT til POLAKKASSERNEN i Tågerup - Søndag d. 13. oktober med afgang fra parkeringspladsen ved Plejecentret, Åmarksvej 5, kl. 13:30.

Som afslutning på Arkivets udstilling om ”De polske arbejdere i Toreby Sogn” inviteres medlemmer og gæster til at deltage i udflugten. Udstillingen i POLAKKASSERNEN er restaureret fornyligt, så selv om du måske har været der før, kan blive en rigtig god oplevelse at se udstillingen.

Det er nødvendigt med tilmelding, da vi skal være et bestemt antal for at få åbnet uden for almindelig åbningstid.

Arkivet giver eftermiddagskaffe/te med kage, men entrebilletten må I selv betale. **Det koster 50 kr. pr. person.**

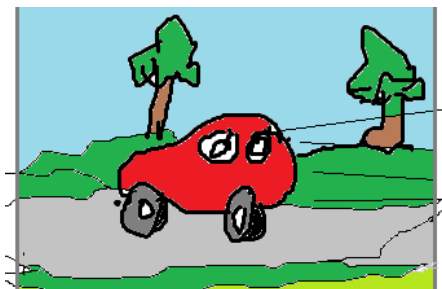
Ved tilmeldingen beder vi dig oplyse:

- om du kører selv, eller om du ønsker plads i en af bilerne
- om du vil mødes med os andre på parkeringspladsen
- eller om du kører direkte til Polakkassernen.

Vi skal være fremme kl. 14.

Adresse: Højbygårdvej 34, Tågerup, 4970 Rødby

Tilmelding til bestyrelsen (se bagside) – **senest søndag d. 6. okt.**

Vi glæder os til at se rigtig mange medlemmer og gæster søndag d. 13. oktober.

Samlesider? – Lokalhistorie i billeder. - Som noget nyt i ORIENTERING er midtersiderne lige til at samle på! – se selv!

TEMA for Arkivets udstilling i anledning af

”Arkivernes Dag” - ”**gemt eller glemt**” - lørdag d. 9. november 2019:

Glimt af håndværkets historie i Toreby Sogn.

Vi er begyndt at samle materiale - og kræfter - til at løfte opgaven.
Notér dag (9. nov.) og tid (kl.10 til 16), – der kommer ikke yderligere invitation.

Udstillingen om Polske arbejdere i Toreby Sogn 1890-1920
har sidste dag d. 13. oktober.

Når udstillingen hedder ”**Glimt** af håndværkets historie - - ” skyldes det vores beskedenhed og vores erkendelse af, at vi ikke kan leve op til mere end ”**glimt**”!

Vi ved, at rigtige mange håndværk og håndværkere har sat deres præg på sognet gennem tiderne, men hvor skal vi begynde, og hvor skal vi hen? Hvad er et ”håndværk”? - Skal alle slags håndværk ”være med”? - Hvem er håndværkere? Udstillingen vil vise **vores** bud på nogle af de spørgsmål.

Nærmere komme vi ikke før 9. nov. – hvor vi giver et bud, og så håber vi, at mange besøgende vil hjælpe os med uddybende svar og flere oplysninger, men har du fotos eller oplysninger om emnet, er vi meget interesseret – gerne inden d. 9. november.

”Arkivernes dag” plejer at være en hyggelig og oplysende dag med kaffe og kage hele dagen! – Så, kig op! - Vi bor på 1. sal!

To besøg fra USA – To familier ville finde deres rødder i Flintinge

Arkiv og Forening har holdt sommerferie, MEN det har andre også. Mindst to USA-amerikanske familier har været på ferie i Danmark, og deres forfædre udvandrede fra Flintinge! Derfor ville de gerne se og høre, hvad vi havde i Arkivet, og evt. finde de gårde, familien stammede fra.

Den ene familie havde – via Lars Ringsing (barndomshjem på Skovstræde, i Flintinge) og vores hjemmeside – ”bestilt tid” og givet Arkivet nogle oplysninger, så vi kunne forberede os lidt.

Den anden familie kom helt uventet og på en pussig måde. De deltog i gudstjenesten i Toreby Kirke en søndag, og efter gudstjenesten spurgte de pastor Hanne Lundsgaard og cykelrytter, Arne Jacobsen, om de kunne vejlede dem i lokalhistoriske emner vedr. Flintinge.

Fortsættes på næste side

Nu vidste både Hanne og Arne, at to medarbejdere ved Arkivet jo boede i Flintinge, den landsby, familien stammede fra.

Altså dukkede mand og kone op – med cyklende Arne i spidsen - hos Hanne og Otto Sørensen og fik en aftale om besøg i Arkivet dagen efter.

De vidste ikke meget om deres families fortid i Flintinge, men vi fandt dog noget, som måske er relevant. Vi ”lovede” at forsøge at finde frem til mere og udvekslede mail-adresser.

Nu tilbage til familie 1: De havde en slægtstavle og mange navne, så vi kunne finde en del dokumenter (fæstekontrakter og skøde ved køb af gården af Fuglsang - 1919).

Vi kunne udpege det gårdsted i Flintinge, hvor gården oprindeligt havde ligget, og vi kunne også finde gården, hvor den ligger nu. Dagen efter besøgte de – sammen med Lars Ringsing - gården igen og fik en lang snak med gårdens ejer, som er en fjern slægtning.

Lars Ringsing er en fjern slægtning til familien fra USA, og de er blevet ”ført sammen” via et slægtforskningsprogram. Lars og familien ”forsker” videre, så vi hører måske ”mere nyt” en dag!

De vidste naturligvis ikke, at bønderne (i Flintinge, Toreby, Nagelsti m.v.) var ”fæstebønder” under Fuglsang, og det gav dem måske forklaringen på deres forfædres beslutning om at emigrere til USA for at få deres eget?

Vi kørte en tur i sognet med dem, idet det viste sig, at familien havde slægtskab også med en gård-fæster i Nagelsti. Stedet hvor gården havde ligget i Nagelsti Bygade blev fundet (nu er der bygget 3 huse i gade-rækken), og den udflyttede gård blev besøgt (ingen hjemme).

De gav udtryk for, at det var en stor oplevelse for dem, at se – og fornemme – den jord, deres forfædre havde dyrket, og det var interessant for dem, at forestille sig, at de gamle bjælker, der stadig bærer dele af bygningerne på de udflyttede gårde, MÅSKE var flyttet fra – henholdsvis - Flintinge og Nagelsti landsbygader, - og der blev noteret og fotograferet flittigt!

Dette er ikke et foto fra en af de gårde, som familien besøgte, men det viser et ”hus”, som kunne have stået i en landsbygade for så at blive flyttet ud til det nye sted. Bjælkerne har indhuggede mærker, som viser, hvordan de skal sættes sammen.

Baggrund, som vi måtte sætte amerikanerne ind i:

Alle gårde (og huse) lå - indtil ca. år 1800 - tæt i landsbygaden, og markerne dyrkedes i fællesskab, hvor hver gård havde strimler af hver mark. Alt styredes af landsbyfællesskabet under ledelse af en oldermand.

Fortsættes på næste side

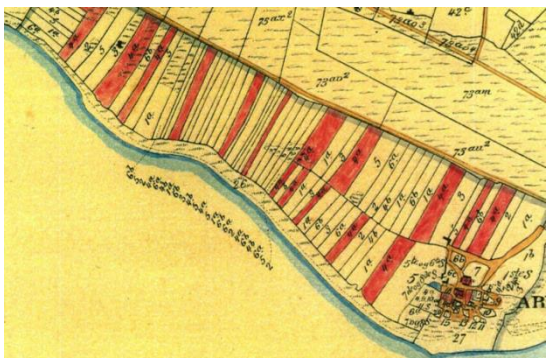
Hver landsby havde egne "love" ("skråer") – "Toreby-skråen" (fra 1674) er bevaret, og her kan man bl.a. læse straffen for at en ko løber ind i kornmarken og meget, meget andet - der er 53 "paragraffer"!

Alle gårdene var "Fæste-gårde", som var ejet af en "herremand". "Huslejen" blev betalt i korn eller penge OG arbejde på herregården! – Næsten alle gårdene (og husene) i Flintinge, Nagelsti og Toreby var ejet af Fuglsang indtil salget, som sluttede i 1921.

Mange gårde var i 17-1800-tallet blevet "arve-fæste-gårde", og der var således tale om "slægtsgårde", hvor samme familie kunne have gården gennem mange år, men det var en "herregård", der ejede den!

Gårdene i Grænge, Birket og Sløsserup hørte under Krenkerup eller Ålholm. Her var udviklingen den samme, men årstallene viser, at udviklingen kom lidt før eller lidt senere til disse landsbyer?

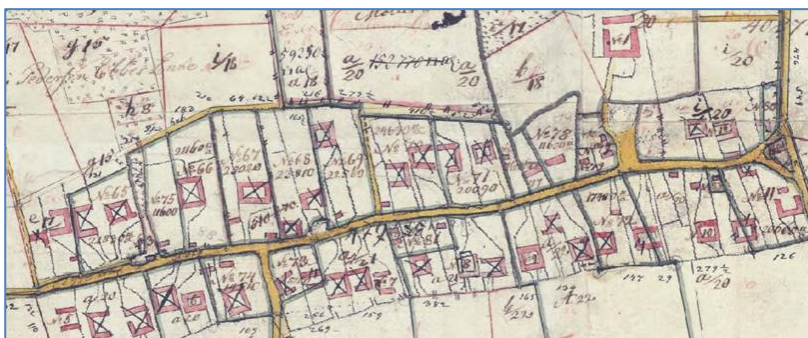
Arkivet har desværre ikke kort fra eller oplysninger om tiden før udskiftningen, men markerne i landsbyerne i Toreby Sogn var inddelt i "strimler", indtil **udskiftningen (1778)**, hvor jorden blev samlet og drevet af hver enkelt gård.

Arnager landsby på Bornholm har gamle kort, som viser de jordstykker hver enkelt gård i landsbyen skulle dyrke. Her er vist (med rødt) de jordstykker én af gårdene i landsbyen skulle dyrke – det år! – Næste år trak man lod om gårdstykkerne.

Jorden (markerne) nordøst for landevejen var "herregårdsmarker" (som bønderne skulle pløje, gøde, harve, så og høste som en del af deres fæsteafgift).

Fuglsangs Herregårdsmarker - op til Flintinge - er afgrænset af det stengærde, der strækker sig fra Guldborgsund og på den anden side af Nystedvej (ved den nye blomsterbutik) til Vaasevej. - Nord herfor var "landsbymarker", som blev tillagt gårdene langs Møllevej - gårdene lå stadig nogle år endnu i Flintinge

landsbygade – langt fra deres marker.

Ved udflytningen (i 1808-09) blev gårdenes bygninger flyttet (eller nybygget). Tilsvarende er udviklingen forløbet i alle andre landsbyer.

Kortet her ([www:historiske kort på nettet](http://www.historiske kort på nettet)) viser, de 24 gårde i Flintinge, som blev flyttet ud til deres marker! Tilsvarende kort findes over Toreby, Nagelsti og Grænge).

LOKALHISTORISK FORENING og ARKIV ”dækker”

Toreby Sogn, som omfatter mange landsbyer: **Nagelsti, Sundby, Øster Toreby, Toreby, Grænge, Flintinge, Sløsserup, Rykkerup og Birket** og bebyggelserne der imellem. - Se om landsbyernes ”historiske” størrelse herunder.

Landsbyernes størrelse i 1872.

Otto Sørensen

Dr. J. H. Larsen samlede oplysninger til en bog om Musse Herred (herunder Toreby Sogn) i 1833, men desværre fik han ikke udgivet bogen. Hans forarbejde indgik derfor i en senere udgave skrevet af F. R. Friis i 1872, og herfra stammer oplysningerne i denne lille artikel. Årstallene i parentes fortæller, hvornår (ca.) markerne blev **udskiftet** hvorved dyrkningen i ”fællesskab” ophørte.

”I byen **Thoreby** - - - findes kirken, en skole, en vejmølle, en selvejergård (den forhenværende Kapellangård), 7 selvejerhuse, og desuden som fæstegods under Fuglsang 38 bøndergårde og 48 huse med jord. (udskiftet 1775)

Flintinge indbefatter Præstegården, en skole, en vejmølle, og som fæstegods under Fuglsang 37 gårde og 38 huse. (udskiftet 1778)

Nagelsti har 23 gårde, hvoriblandt Nagelsti Skovgård (dannet af 3 sammenlagte gårde, 2 fra Nagelsti og 1 fra Thoreby), samt 30 huse, alt fæstegods under Fuglsang, og 1 vejmølle. (1775)

Sundby har 24 huse og Færggården.

Grænge har 19 gårde, 13 huse med og 2 huse uden jord, 1 skole og vejmølle. En af gårdene har 225 tdr.land - - . Ved denne findes et stort teglværk. (1827*)

*Grænge blev udskiftet og udflyttet i en samlet procedure fra 1826 til 29. Se evt. Lolland-Falsters Hist.Samf.Årbog 1913.

Rykkerup har 7 gårde, 6 huse med og 2 huse uden jord. (1808-16?)

Birket har 4 gårde og 6 huse hvoraf 1 med jord. (efter 1805)

Sløsserup har 6 gårde, 2 huse med jord og 2 huse uden jord. Til byen hører Frostrupgård beliggende i Sløsserup eller Frostrup skov. (uenighed om 1799 eller 1801)”

I bogen fra 1872 findes mange andre oplysninger om Thoreby Sogn, men det må blive en anden gang, - eller kom i Arkivet og læs selv (”gotisk skrift”). Bogen ”Historisk-topografiske Efterretninger om Musse Herred i Laaland” kan også lånes på bibliotekerne.

*Det fremgår ikke, hvilken gård, der havde et stort teglværk – i 1872? - og hvor gården lå?

Materiale Arkivet har modtaget i 3 tilfældige uger:

- Et stort antal **telefonbøger** er blevet indleveret. De er uvurderlige kilder til den ”nyere historie”: Hvem boede der? – Hvor boede hun? - osv?
- Et **maleri** af Poul Lintner, Flintinge (se foto) er indleveret sammen med en gammel retskrivningsordbog fra Toreby Centralskole og en årskalender (1971) fra A/S Brdr.Clausen.
- En større samling administrative mødereferater og lignende indslag vedr. ”Kommunalreformen 1970” samt korttegninger vedr. Grænge-Toreby området og Nyk. F. byområde – i alt 64 enheder.
- Et par kuverter med fotos vedr. en emneuge & aktivitetsdag i 1995 på Sundskolen, Sundby, er indleveret. - Alt materiale er tilføjet navne og kommentarer af giverne, hvilket vi er meget glade for. – i alt 54 enheder.
- En vægplatte (Toreby Brugsforening 100 år (1877-1977), værktøj, forskelligt billedmateriale over emner såsom persongalleri på virksomhed, fastelavnsridning, luftfoto af ejendom, kassebog for ”Toreby Sogns Borger og Foredragsforening” – 1943 til 1966, samt en medlemsbog. I alt 10 enheder er indleveret.
- Tekniske tegninger fra 1913 over hovedvandløb nr. 56, Toreby Sogn og tvær-/længdeprofiler af dette (7 enheder).
- Skøde m.m. vedr. Matr. 1 as, Sundby By, Brdr. Clausen kalender 1947 samt rationeringsmærker til køb af ”Kaffe & Sukker 1952/53” samt rationeringsmærker til køb af benzin til nummerplade L 15563. - 15 enheder indleveret.

Hvis nogle af disse ”indleveringer” har din interesse, kan de (og mange flere) studeres i Arkivet (tirsdage kl.19-21). – Måske har du noget, som ARKIVET skal opbevare for eftertiden?

Et maleri som gave for ”kærlig omsorg” – men hvem er maleren?

Vi får – heldigvis – mange spørgsmål og opgaver.

Desværre kan vi ikke altid give svaret eller løse opgaven. Somme tider kan vi få hjælp af vores mange ”medarbejdere”, men her må vi bede bladets læsere om hjælp.

Fortsættes på næste side

Maleriet (85x65 cm) forestiller ”Skejtehuset”, som lå ved leddet ind til det fredede engområde, Skejten (Fuglsang). Et nyere hus (1970?) står nu på pladsen. I huset boede oprindeligt en ”røgter-familie”, der skulle holde øje med kvæget, som afgræssede området.

Maleriet blev givet til Elva (Wandrup) af Ellen og Axel Arhning (forpagter af Fuglsang avlsgård) d.30. okt.1960, men maleriet er sandsynligvis noget ældre.

Vi viser her dels billedet, dels en forstørrelse af navnet på maleren (kom i Arkivet og se selv). Hvad hedder han – eller hun? Hvem er hun – eller han? – Måske har en af vore læsere malerier af samme maler? – eller de kender nogen, som har? – Vi vil gerne vide det!

Smeden – i Grænge – i 1800-tallet – og før!

Otto S

”Lolland-Falsters Historiske Samfund” udgiver hvert år et årsskrift. Det har foreningen gjort nu i 107 år. – og den arrangerer foredrag og ekskursioner.

Herunder er et ”klip fra 1913-årbogen (lettere omskrevet):

Landsbysmeden var ”ansat” af landsbyen, og byens bønder betalte smeden en gang årligt ved ”Smedegildet”. Landsbyen ”ejede” smedje-huset som ofte havde en smule jord. Smeden skulle udføre forefaldende reparationsarbejde foruden de 2 ”smededage”, hvor smeden arbejdede på skift på gårdene.

”Såvidt jeg har kunnet få oplyst, var bysmedens pligter i det væsentlige ens (over hele landet), han skulle for bønderne vedligeholde alle redskaber, som var omfattet af smedearbejde, dog skulle han ikke tillægge jern og kul (som altså bonden skulle skaffe/købe).

Enhver bonde havde 2 ordinære smededage, en om foråret og en om efteråret. Det manglende ved vogne, slæder og plove blev istandsat. Harverne var til henimod midten af det 19`de århundrede (*ca. 1850*) af træ, også tænderne, så her var smedens kunst i det væsentlige overflødig. Kun to hesteben, nemlig forbenene skulle smeden holde med sko, bagsko brugtes ikke meget, og for disse måtte i så fald erlægges særlig betaling. For bidendes tøj (*skærende værktøj*) som leer, økser, stemmejern, båndknive m.m. måtte ligeledes særskilt betales”.

1913-Årbogen indeholder meget mere om smeden i Grænge – og om Grænge i det hele taget! (*Bogen kan lånes på bibliotekerne – eller læses i Arkivet*)

HVAD gør Du ved dette blad (når du har læst det)?

Måske lægger du det til papir-genbrug – OK, - men her er et forslag: giv det videre til en nabo eller til en anden bekendt! – Måske vækker det interesse, og et nyt medlem er måske på vej!

HUSK: arkivet har åbent HVER tirsdag kl. 19 – 21 – og efter aftale!

ARKIVET's adresse er: Åmarksvej 5, 4891-Toreby

Bestyrelse m.m.:

Susanne Poulsen (formand), Sakskøbingvej 13, 4891-Toreby, (2365 4985)
swp62@gmail.com

Ingolf Møller Pedersen, Grænge Skovvej 14, 4891-Toreby, (2088 6352)
Per Poulsen (kasserer) Sakskøbingvej 13, 4891-Toreby, (2365 4985)
perlp54@outlook.dk

Niels Lück, Klosterstræde 9, 4800-Nykøbing F. (2085 1428)
Otto Sørensen (redaktør), Møllevej 14, 4891-Toreby, (5486 9466)
otto.soerensen1@skolekom.dk.

Knud Wilster Hansen Gl.Landevej 19, 4891-Toreby (5486 9615)

Egon Lintner, (suppleant) Flintingevej 7, 4891-Toreby, (5486 9438)

Jesper Smith, (suppleant) Kettingevej 5, 4892-Kettinge (2961 7930)
js@fuglsangkunstmuseum.dk

Tage Rødby Jensen (Arkivleder), Lindevænget 20, 2.th., 4800-Nykøbing F.
tagerodby@live.dk (5174 6216)

Telefon og mail: 2929 0090 (bedst tirsdag aften) – og info@torebyarkiv.dk

Arkivets digitale adresser: www.torebyarkiv.dk - **-facebook: torey arkiv**

HUSK: hvis **du** har en **mail-adresse**, så vil vi gerne have den! Ring den ind – eller bedre – send en mail til info@torebyarkiv.dk.

Kontingent for 2020 er ændret ved generalforsamlingsbeslutning i 2019*:

kr. 200 for "familie-medlemskab" og firmaer

kr. 150 for "enkelt-medlemskab".

Opkrævning som sædvanlig med ORIENTERING først i det nye år.

- Nye medlemmer kan betale allerede nu (som ovenfor for 2019+2020)
- Har du "net-bank" – benyt vores konto nr. 5359 0243551,
- husk at oplyse "afsender".

*Forhøjelsen er begrundet i stigende udgifter generelt - og i det praktiske, idet beløbet nu kan betales i "sedler" (mange betaler stadig kontant, tak!).